

Veštine za Ruralno Zaposlenje (VRZ) Kosovo

Rezime Projekta

Naslov projekta	Veštine za Ruralno Zaposlenje (VRZ)
Područje projekta	Šar Planine & Severoistočna regija, Kosovo
Ciljevi projekta	Smanjenje siromaštva u ruralnim područjima Kosova posredstvom ciljane obuke i razvoja veština, koji vode do povećanja mogućnosti zapošljavanja
Rezultati projekta	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vaspitne grupe sa usmerenjem na mlade nezaposlene osobe 2. Programi obuke novog i postojećeg osoblja u privatnom sektoru 3. Jačanje veza snabdevačkog lanca 3. Jačanje kapaciteta lokalnih pružioaca usluga
Korisnici	Od projektnih aktivnosti ima će koristiti: nezaposleni (ili zaposleni) u ciljanim regijama od ukupno 5200 njih, biznisi, pružaoci obuka, centri za zapošljavanje i vladine agencije
Trajanje projekta	Faza I: 2013-2015
Budžet CHF (2013-2015)	1.44 mill

Dodatne informacije:

Webstranica: www.helvetas-ks.org

Email: Kosovo.info@helvetas.org

1 Osnova i obrazloženje

U februaru 2008 god., Parlament Kosova je proglasio nezavisnost čime se označava novo poglavlje savremene istorije Kosova. Četiri godine nakon proglašenja nezavisnosti, nezaposlenost i siromaštvo nastavljaju biti jedan od većih problema Kosova.

Izveštaj UNDP-a 2010 god. procenjuje da nezaposlenost dostiže oko 48%. Najzabrinjavajuća činjenica jeste da 82% nezaposlenih su dugoročno nezaposleni, tj, oni su bez posla duže od 12 meseci

Jedna od posledica visoke nezaposlenosti u ruralnim predelima jeste tendencija među mladima da se presele u urbane centre sa težnjom da se zaposle, ali s obzirom na visoku nezaposlenost u ovim centrima preseljavanje nije neka uspešna strategija.

Iako mladi ljudi čine oko 60% aktivne radne snage na Kosovu, nezaposlenost među mladima i pored toga, ostaje naročito visoka-po proceni UNDP-a ona dostiže 73%. Tri neproporcionalno pogođene grupe su:

- Nezaposlena omladina ruralnih područja
- Mlade žene
- Nedovršeni školarci

Visoka stopa nezaposlenosti među mladima delimično je prouzrokovana ograničenim kapacitetima absorbiranja radnog tržišta. Po izjavama poslodavaca koji zapošljavaju mlade, nerealistična očekivanja u vezi mesečnih plata i uslova rada su takođe predmet rasprave.

Izveštava se o 40,000 studenata upisanih na studije po Univerzitetima, što pokazuje da pristup visokom obrazovanju u urbanim sredinama nije problem. Međutim, poslodavci izjavljuju da pri traženju radnika za zaposlenje, oni imaju poteškoća u pronalazhenju mladih ljudi sa odgovarajućim veštinama.

Aktuelni sistem Stručnog Obrazovanja i Obuke (SOO) na Kosovu zasniva se na strukturu koju je razvila bivša Republika Jugoslavije, uz promene koje su izvršene u zadnoj dekadi pomoću intervencije velikog broja donatora. Obrazovni sistem je bio zasnovan na, skoro, 100 različitih nastavnih programa koji se uče u 56 tehničkih škola. Izveštava se o 60,000 učenika upisanih u ove škole, što predstavlja 55% od ukupnog broja 10-tog, 11-tog i 12-tog razreda (od 15 do 17 godina starosti).

Izvršene su značajne investicije od strane niza donatora u sistem SOO, što je doprinelo izvesnom napretku u zadnjih 10 godina poboljšavajući kapacitete i funkcioniranje ovih škola. Mađutim, i dalje postoje značajna pitanja koja predstavljaju iskušenja kojima se suočava formalni SOO sistem, a to je vrlo česta kritika da proizvedeni kadrovi ne udovoljavaju potrebama privatnog sektora. Mnogi nastavni programi su neprilagođeni ili neobnovljeni, i obuke su bazirane na ono što škola želi da nudi a ne na ono što tržište potražuje.

Ovaj raskorak između ponude SOO sistema i informalnog sistema stručnog osposobljavanja, kao i nastojanje da se dospe do povećanja zapošljavanja i dohotka za ruralno siromaštvo, od strane HELVETAS je identificirano kao značajna mogućnost za projekat. Ovo je potvrđeno i u diskusijama sa ostalim projektantima regionalnog razvoja.

Specifični odnos je bio neophodan prema udaljenim ruralnim predelima Kosova, gde postoje određene bariere za mlade muškarce i žene pri pristupu formalnom SOO sistemu. Ovo može da se odnosi na psihički pristup, na udaljenost ili nedostatak prevoza, ili na opciju nastanjivanja u regionalnim centrima gde su SOO škole locirane.

Još jedno pitanje u vezi pristupa formalnim SOO školama jeste visok steepen nedovršenih školaraca (posebno za žene) i slab kvalitet srednjeg obrazovanja u određenim sredinama.-moguće da nije postignut minimum obrazovnog standara koji bi omogućio pristup formalnom SOO sistemu.

Što se tiče etničkih manjina u ruralnim predelima, pristup formalnom SOO sistemu je onemogućio i eventualno nepostojanje nastave na njihovom maternjem jeziku. Mnoge donatorske inicijative koje adresiraju ovaj raskorak su na delu, kao što je na primer Internacionalni Koledž Biznisa u Mitrovici, ali oni nisu dostupni u svim sredinama.

---

2 Projektna ideja

Veštine za Ruralno Zaposlenje (VRZ) će povećati mogućnosti za zapošljavanje i dohotke u ruralnim područjima Kosova putem odgovarajućih intervencija u veštine, obuke i ekonomski razvoj.

VRZ je projekat za stručno osposobljavanje siromašnih, koji cilja široku zajednicu, ali zasada deluje naglašavajući potrebe mladih, žena i manjina u pogledu opšteg cilja-povaćenje zapošljavanjai i dohodaka..

Strategija projekta je obrazovana adresiranjem obe strane tržišta rada: ponudu i potražnju. Pristup ovoj problematici obuhvata tri ključne interventne oblasti: Vaspitne Grupe, usredsređujući se na nezaposlene mlade muškarce i žene, Razvoj obuke i veština u privatnom sektoru, usredsređujući se na nove i postojeće zaposlene-posebno žene i Mreže snabdevačkih lanaca sa usredsređenjem, takođe, na ruralne porodice. Interventni paket biće sačinjen tako da ispunjava potrebe dva ruralna područja Kosova, uključujući skup i celinu životnih veština koje će se pružiti svim učesnicima.

VRZ cilja vaspitanje i socijalnu prihvatljivost među svim korisnicima. Ukupan broj direktnih korisnika predviđenih projektom je 5.200 sa najmanje 50% žena.

Predviđeno je, takođe, da VRZ razvije veštine među partnerima u projektu unutar ciljane oblasti (kako lokalnih biznisa tako i trenera) koji se mogu koristiti za postizanje proširenja predviđenih projektnim intervencijama. Kao i sve lokalne veštine, VRZ će predstaviti metodologiju razvoja veština ciljajući kako ponudu tako i potražnju koji će poslužiti za primer novim strategijama usmerene na nezaposlenost u više regiona Kosova.

Implementacija ili aktivnosti za razvoj obuke i veština biće preduzete od strane Pružioca usluga koji potiču iz dotične sredine i biće pod nadzorom osoblja VRZ. Ovo podrazumeva obuhvatanje pružaoca osnovnih veština, lokalnih biznisa, i vaspitača SOO škola. Obuhvatiće, takođe i konsultante u slučaju da je potrebno unapređenije osposobljavanje.

Saradnja sa postojećim biznisima, projektima i inicijativama je od ključne važnosti za projektnu strategiju.

3 Ishod projekta & Rezultati

Mogućnost povećanja zaposlenosti i prihoda vodiće do smanjenja siromaštva u ruralnim područjima Kosova. Radi postizanja ovoga potrebno je adresirati obe strane tržišnog sistema: ponudu (razvoj veština) i potražnju (razvoj privatnog sektora).

Formalni sistem SOO na Kosovu je snažno potpomognut od strane donatora i nastavlja se razvijati, ali sistem ne može da ispunjava sve potrebe nezaposlenih, posebno u ruralnim područjima. VRZ će adresirati ovu nesrazmernost pružajući program neformalne obuke i razvoja veština u izabranim područjima, koristeći tri glavne interventne strategije: Vaspitne grupe, Privatni sektor i Veze snabdevačkog lanca.

Povezivanje sa postojećim projektima i lokalnim inicijativama, ovaj više-ciljni pristup se smatra najboljom opcijom za smanjenje siromaštva u ruralnim područjima.

Kako bi intervencije VRZ bile postojane, potrebno je postići sistematične promene u postojećoj strukturi razvoja veština u ruralnim područjima. Stoga svhra projekta uključuje adresiranje mogućnosti za saradnju nosioca javnog i privatnog sektora sa projektom kako bi se povećale usluge prema ruralnom stanovništvu.

Cilj VRZ-a je postizanje smanjenja siromaštva u ruralnim područjima Kosova putem povećanja zaposlenja i dohodaka, putem adresiranja identifikovane nesrazmernosti u formalnom sistemu obuke.

Četiri ishoda za VRZ su opisana kao opšti cilj smanjenja siromaštva:

Ishod 1:
VRZ će stimulisati i podržati grupe nezaposlenih mladih (od 16 do 30 god. starosti) u pogledu razvoja tehničkih, preduzetničkih i životnih veština koji vode ka poboljšanju zapošljavanja i mogućnosti stvaranja dohodaka.
Ishod 2:
VRZ će saradivati sa postojećim biznisima (uključujući i samozaposlene) u smislu razvoja ciljanih programa obuke čiji je cilj poboljšanje produktivnosti, zapošljavanja i uslova zapošljavanja.
Ishod 3:
Integracija snabdevačkog lanca putem razvoja veština malih preduzeća u dva fokus područja sa domaćim i regionalnim biznisima unaprediće mogućnosti samozapošljavanja.
Ishod 4:
VRZ će podržati lokalne raspoložive pružioce usluga u pogledu pružanja veština i usluga obuka koje su snažno zasnovane na praktično osposobljavanje, one koje su povezane sa delatnostima privatnog sektora i one koje su komplementarne sa formalnim SOO.

MLADE ŽENE U OKVIRU VRZ

VRZ će promovisati uključivanje mladih žena u ekonomski razvoj.

U Dragašu, skoro 50% 14-to godišnjih devojaka je napustilo školovanje uprkos njihovoj želji da nastave obrazovanje i poboljšaju svoje mogućnosti za zaposlenje.

Podaci o nezaposlenosti u Kamenici pokazuju da je prekomeran broj žena kojima nedostaju obrazovanje i veštine koje bi mogle da poboljšaju njihove izgleda za zaposlenje. Ovi podaci pokazuju da su žene u Kamenici preograničene.

Kako bi se celokupnim ekonomskim razvojem u ovom području pripomoglo ženama da dospeju do zaposlenja, opšte prihvaćeno je da "pozitivna diskriminacija" bi bilo svrsishodno sredstvo u pogledu ublažavanja prekomerne pretrpljene nesrazmernosti u zaposlenju žena.

Obuka u životnim veštinama će obuhvatiti modul o socijalnoj prihvatljivosti i ličnog zdravlja.

Jedan od fasilitatora (predavača) biće žena, cilj je da jedna mlada žena bude angažovana za lokalnog pružioca usluga (tamo gde je moguće. Cilja se da 25% lokalnih pružioca usluga budu žene)

4 Aktivnosti sprovođenja

U cilju postizanja ovih 4 ishoda, VRZ će se sprovođiti od strane lokalnih timova fasilitatora, angažovanjem pružioaca usluga da preduzmu aktivnosti obuke. Menadžment projekta biće pod vođstvom lokalnog osoblja, uz podršku međunarodnih savetnika.

VRZ će se usredsrediti na usaglašavanje snabdevanja veštinama sa tržišnim potrebama, koji će voditi do unapređenog ekonomskog razvoja u ciljanim područjima. Bez stimuliranja razvoja privatnog sektora u ciljanim područjima, postojeane promene u zapošljavanju i u mogućnostima dohodaka neće se moći ostvariti.

4.1 Ciljana područja

Za prvu fazu VRZ-a izabrana su dva područja.

Područje 1 (na karti naznačeno crvenim) je locirano na Šar Planini na jugu Kosva. Diskusije sa UNDP, koji su aktivni u Dragašu, mogućnost povezivanja njihovog programa sa snažnim usredsređenjem na razvoj veština ponuđenog od strane VRZ, istakli su kao prikladnu mogućnost.

Područje 2 (na karti naznačeno plavim) je na istoku Kosova u ataru opština Kamenica i Novo Brdo. Oba područja su brdovita sa velikim šumskim i poljoprivrednim površinama u blizini nekolicine većih gradova.

Broj stanovništva u ova dva područja istče se da je 1000.000. Oba područja imaju potencijala da poboljšaju ekonomske delatnosti, posebno korišćenjem lokalne prirodne resurse kroz poljoprivredne, šumske i turističke delatnosti, ali takođe i kroz proizodačku i uslužnu indurstriju.

4.2 Vaspitne grupe

Model Vaspitnih grupa nastoji da postigne zapošljavanje kako po osnovi mesečne plate tako i po osnovi samozaposlenja za ruralnu omladinu isticaojući žene i manjine. To se može smatrati snabdevačkom stranom intervencije, razvojem kapaciteta u pogledu stupanja korisnika u privredu.

Pristup Vaspitnim grupama je zasnovan na principu da programi obuke veština koji pružaju samo tehničke veštine neće omogućiti ljudima da nastave njihov osposobljavajući proces u pravcu samozapošljavanja i ekonomskog razvoja. Članovi vaspitnih grupa će steći veštine za rešavanje problema i naučiće kako da mobilšu svoje potencijale (izvore), kako da pristupe spoljnim resursima i informacijama, sticanjem tehničkih i preduzetničkih veština, kao i šire životne veštine kao što su komuniciranje, finansijsko opismenjavanje i društvene veštine.

Vaspitne grupe biće sačinjene u saradnji sa tekućim projektom i sa pružiocima usluga javnog sektora.. Grupe su formirane kroz pripremnu fazu koja je prethodila glavnoj obuci, kojom prilikom su se ciljane grupe informisale o predstojećem procesu, dati su saveti i konsultacije u vezi sa mogućnostima i pripremili su sebe za zajedničko zanimanje ili interes zasnovane na grupnoj aktivnost. Zatim grupe postavljaju svoja pravila i očekivanja, i saraduju sa lokalnim biznisima i pružiocima obuka radi sticanja praktičnih, preduzetničkih i životnih veština, neophodnih za plaćeno radno mesto ili za samozaposlenje.

Mogućnost uključenja Štedilačke grupe u fazu obuke VRZ-a, biće takođe ispitana. Štedilačke grupe su zasnovane na ideji da članovi doprinose malom svotom novca ili nekom vrstom podrške prema grupi, u vidu udruženih sredstava radi održavanja članova (bilo pojedinca bilo malu grupu) u aktivnostima biznisa. To je posebno efektivno u grupama sa niskim individualnim sredstvima i može biti veoma prikladno za grupe mladih žena..

U tu svrhu, mali fond mogućnosti može se obuhvatiti u projekat radi ohrabrenja početka malih biznisa kako bi pojedinac mogao izići iz vaspitne grupe. Alternativa jednog internog fonda jeste da poveže druge projekte koji aktuelno pružaju finansijsku podršku preduzećima malog biznisa.

4.3 Partnerstvo sa akterima privatnog sektora

4.3.1 Obuka i razvoj veština

Razvoj privatnog sektora, posebno saradnja sa postojećim akterima privatnog sektora, pruža jednu od najboljih mogućnosti za ubrzano poboljšanje zapošljavanja. Unapređenje veština već zaposlenog osoblja i ohrabivanje biznisa za zapošljavanje novih radnika su ključna snaga projekta

Ova intervencija obuhvata dve odvojene aktivnosti. Prva će biti usmerena na postojeće srednje do velike kompanije u područjima, koji putem prikladnog paketa obuke može poboljšati kako produktivnost njihove aktualne radne snage (povezivanjem sa poboljšanim prihodom) tako ohrabivanjem za povećanje radne snage zapošljavajući nezaposlene radnike prethodno obavljajući njihovu prikladnu obuku.

Druga aktivnost biće povezivanje postojećih malih biznisa sa odgovarajućim SOO kursevima sa programima informalne obuke u cilju poboljšanja tekućih veština kako postojeće radne snage tako i ohrabivanje malih biznisa za zapošljavanje nove radne snage. Primeri mogu biti grupa biznisa (kao restorani, pružiocci usluga pa i javne agencije) koji imaju potrebe samo za mali broj zaposlenih. Ovo može da se oblikuje u grupe i tako bi se obuka pružala njima. Mogućnosti povezivanja sa postojećim programima su veoma značajni za ovu intervenciju.

Obe aktivnosti zahtevaju posvećenost biznis partnera u smislu podržavanja obuke zaposlenih. Uslov za pruženu obuku i podršku privatnom sektoru biće da novoosposobljenim radnicima povećaju mesečnu platu ili poboljšaju sigurnost u radu. Određeni procenat ovih osposobljenih radnika treba da čine novozaposleni.

4.3.2 Veze i mreže snabdevačkog lanca

Izabrana područja za VRZ aktualno snabdevaju biznise locirane van ciljanih područja, nizom proizvoda (mnogi od njih su poljoprivredni i šumski proizvodi). To su veoma često male porodične proizvodnje koje redovno snabdevaju osnovnim proizvodima biznise u vrednosnom lancu. Snažna je sposobnost privlačenja tih domaćinstva u pravcu njihovog okupljanja radi njihovog osposobljavanja u smislu poboljšanja rezultata biznisa.

Mnogi postojeći biznisi već rade na tome (uključujući i HPK, koji je implementiran od strane HELVETAS Swiss Intercooperation), ali još postoje mnoge mogućnosti koje bi mogle unaprediti ovu aktivnost. Novi učesnici će biti ohrabivani da se uključe u ovaj sistem.

Postoje mogućnosti i van poljoprivrede i skupljanja sekundarnih Šumskih proizvoda. Ostali sektori mogu da obuhvataju industrije usluga kao što je IT, zdravstvo, obrazovanje i finansije koji momentalno imaju visoku cenu pri pružanju podrške u ruralnim područjima. Osposobljeni lokalni pružaoci usluga koji su povezani sa postojećim biznisima van dotičnog područja, su odgovarajući put za unapređenje kako efikasnosti tako i lokalnih usluga.

Druga mogućnost jeste implementiranje modela mikro-franšiznih biznisa u regionu. Ovaj sistem povezivanja malih biznisa posredstvom glavnog partnera se proširuje u mnogim razvijenim zemljama. Mogućnosti proširenja ovog modela razvijanja biznisa i preduzetništva biće ispitan u fazi planiranja.